

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

2017

Jan Gabriel

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Jan Gabriel

**Transformace moci na indickém
subkontinentu po 2. světové válce**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Jan Gabriel**

Vedoucí práce: **Prof. PhDr. Blanka Říhová, CSc.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

GABRIEL, Jan. Transformace moci na indickém subkontinentu po 2. světové válce. Praha, 2017. 58 s. Diplomová práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí práce prof. PhDr. Blanka Říchová, CSc.

Abstrakt

Tato práce analyzuje příčiny, které vedly k přesunu moci mezi britskými kolonisty a vůdčími představiteli Indie. Cesta dekolonizace byla dlouhá a obtížná. Příčiny byly jak vnitřní, tak i vnější. Vnitřní příčiny byly dány rozdíly indického obyvatelstva po stránce náboženské, jazykové, ekonomické, sociální a vzdělanostní. Velká Británie sice investovala do technického rozvoje v Indii, ale většinou ve svůj vlastní prospěch. Určitý tlak lze najít ve zvyšující se vzdělanosti Indů, kteří byli schopni organizovat odboj proti britské nadvládě. Vnější příčiny byly způsobeny celosvětovou hospodářskou krizí, která vedla k oslabení ekonomické moci Velké Británie. Nelze pominout rozpory mezi Indickým národním kongresem a Muslimskou ligou, které nakonec způsobily, že nebyl vytvořen nezávislý jednotný stát, ale Indie a Pákistán.

Abstract

This thesis analyses causes of the power transfer from British colonialist to the native people of India. This transition was long and difficult. That was given by diversity of India in the religion, languages, the economy, the social status and the education. Great Britain made an attempt on the improvement of the technical development in India, but only for own benefit. It is important to mention the technical and economic education of the people of India was improved. Its leaders were able to fight against the British hegemony. Finally, Great Britain was forced to announce the independence of India. The contradiction between Indian Nacional Congress and Muslims league had continued and two states were established, India and Pakistan.

Klíčová slova

Indie, dekolonizace, přesun moci, nezávislost, Velká Británie.

Keywords

India, decolonization, transfer of power, independence, Great Britain.

Rozsah práce:

59 194 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 12. 5. 2017

Jan Gabriel

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce paní prof. PhDr. Blance Říchové, CSc. za cenné rady, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování práce věnovala.

Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce

Zdůvodnění výběru práce (max 2000 znaků):

Ve své bakalářské práci se hodlám zabývat vznikem samostatného Indického státu. Tento proces, který trval po několik desítek let a vyvrcholil po druhé světové válce, se stal příkladem pro mnoho ostatních emancipačních hnutí. V Indii proběhla tzv. dekolonizace, což můžeme chápat jako osamocení držav od mateřské kolonie. Velká Británie, té doby imperiální velmoc, postupně začala ztrácet své kolonie ve světě. Podle mého názoru je proto důležité zkoumat tento proces v jeho jednotlivostech, a i jako celek.

Předpokládaný cíl (max 1000 znaků):

Předpokládaný cíl práce je naleznout příčiny a důvody, které pomohly ke vzniku nezávislé Indie. V práci se také budu zabývat událostmi, které vedly Velkou Británii jako bývalou koloniální velmoc k připuštění vzniku samostatné nezávislé Indie tzv. procesem dekolonizace a rád bych také zmínil, jak na tuto možnost reagovali samostatný Indové. Hlavní výzkumná otázka bakalářské práce je: Jak probíhala transformace moci a vznik samostatné Indie? Samotná dekolonizace trvala v Indii desítky let, proto se tato práce bude věnovat hlavně období po 2. světové válce, kdy tendence k indické nezávislosti nabývaly na síle, a probíhala vrcholná fáze dekolonizace.

Metodologie práce (max 1500 znaků):

V mé práci bude využita metoda případové studie. Na základě této metody by mělo být v bakalářské práci vysvětleno, jak zde probíhal samotný proces dekolonizace, jaké důvody vedly Velkou Británii k umožnění osamostatnění Indie. Pro odpověď na stanovené otázky mi poslouží dostupná literatura, kterou se budu snažit zanalyzovat a najít odpověď na moji stanovenou výzkumnou otázku.

Základní charakteristika tématu (max 1500 znaků):

Chceme-li porozumět vzniku nezávislosti Indie je nutno si uvědomit světovou situaci ve 20. století a tím i historii kolonizace Indie. Mezi lety 1858-1947 existovala na území indického kontinentu Britská Indie, nazývaná též Britský Rádž. Tato britská

kolonie v té době zahrnovala dnešní Indii, Bangladéž, Pákistán a do r. 1937 i Barmu. Britští obchodníci začali na území Indie postupně pronikat v 17. století za účelem obchodu. Místní kmenoví vůdci museli většinou vzhledem ke špatné ekonomické situaci na svém území navázat s Británií obchodní, často nevýhodné, styky, a tím přijmout i britskou nadvládu. Postupně Velká Británie získávala stále větší vliv na vnitřní záležitosti Indie. V roce 1858 převzala vládu nad Indií britská vláda. Po více než 90 letech britské nadvlády se toto impérium ocitlo v nelehké situaci, kdy muselo řešit mnoho vnitřních problémů jak ekonomických, tak sociálních, které byly vyvolány 2. světovou válkou. Nezbyval jim tedy čas a síly na řešení indických problémů. Uvědomovali si však, že musí odejít z Indie důstojně a umožnit, aby budoucí Indie zůstala součástí Commonwealthu. V posledních dvou letech britské nadvlády proběhlo mnoho událostí, které napomohli k vytvoření samostatné Indie. V mé práci se tedy budu věnovat tzv. procesu předání moci do samotných rukou Indů a co tomuto procesu předcházelo.

Předpokládaná struktura práce (max 1400 znaků):

1. Úvod
2. Teoreticko - metodologická část
3. Analytická část
  - 3.1. Situace v Indii před druhou světovou válkou
  - 3.2. Boj za nezávislost
  - 3.3. Formování Indického svazu
4. Závěr

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

FERGUSON, Niall. Britské impérium: cesta k modernímu světu. Praha: Prostor, 2007. Obzor (Prostor). ISBN 978-80- 7260-175- 2.

FILIPSKÝ, Jan a spol. Dějiny Indie. Praha: Lidové noviny, 2003. Dějiny států. ISBN 80-7106- 493-9.

JEFFERYS, Kevin. The Attlee governments, 1945-1951. New York: Longman, 1992. ISBN 0582061059.

KISSINGER, Henry. World order. New York: Penguin Press, 2014. ISBN 9780143127710.

WASSON, Ellis Archer. Dějiny moderní Británie: od roku 1714 po dnešek. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80- 247-3267- 1.

Problems of the liberation movement and independent development of India: papers presented to the International symposium held in Prague 1985. Czechoslovak Society for International Relations, 1986.

THOMAS-SYMONDS, Nicklaus. Attlee: a life in politics. New York: Distributed in the United States by Palgrave Macmillan, 2012. ISBN 9781780762159.

ANTONOVOVÁ, K. A., Grigorij Maksimovič BONGARD-LEVIN a Grigorij Grigorjevič KOTOVSKIJ. Dějiny Indie. Praha: Svoboda, 1980.

WASSON, Ellis Archer. Dějiny moderní Británie: od roku 1714 po dnešek. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80- 247-3267-1

Obsah

ÚVOD.....	2
1. TEORETICKÁ ČÁST	5
1.1. KOLONIZACE A DEKOLONIZACE	5
2. SITUACE NA INDICKÉM POLOOSTROVĚ PŘED DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKOU (VNĚJŠÍ PŘÍČINY DEKOLONIZACE).....	8
2.1. OBDOBÍ PŘED KOLONIZACÍ INDIE VELKOU BRITÁNIÍ	8
2.2. BRITSKÁ KOLONIZACE INDIE.....	9
2.3. INDIE NA POČÁTKU 20. STOLETÍ	11
2.4. INDIE BĚHEM A PO PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE (1914–1930).....	12
2.5. NOVÁ ÉRA V BOJI ZA NEZÁVISLOST (1930–1939)	14
2.6. DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA	15
3. CESTA K NEZÁVISLOSTI PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE (1945–1947)	19
3.1. SITUACE TĚSNĚ PO UKONČENÍ VÁLKY	19
3.2. DELEGACE MINISTRŮ	21
3.4. MOUNTBATTENŮV PLÁN	23
4. INDICKÉ DOMINIUM JAKO NEZÁVISLÝ STÁT	26
4.1. PRVNÍ KROKY JAKO NEZÁVISLÝ STÁT	26
4.2. BOJE O KNÍŽECTVÍ.....	27
4.3. BRITSKO-INDICKÉ VYROVNÁNÍ	27
ZÁVĚR	30
POUŽITÁ LITERATURA.....	32
MONOGRAFIE	32
ODBORNÉ ČLÁNKY	33
OFICIÁLNÍ DOKUMENTY	34

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám příčinami, které vedly k vytvoření nezávislé Indie. Abychom tomuto procesu dobře porozuměli, je nutné seznámit se s historií Indie. Uspořádání Indie bylo na rozdíl od ostatních států specifické tím, že Indie byla rozdělena na velký počet knížectví a států, jejichž sociální a ekonomická úroveň byla rozdílná. Z této roztržitosti vyplývala i řada dalších problémů, které se týkaly převážně náboženství a jazyka. Tyto problémy vznikly v důsledku zasažení Indie třemi odlišnými epochami, a to islámskou, hinduistickou a britskou. V britském období se projevil i historický vývoj vyspělých evropských států, a to událostmi první a druhé světové války. Příčiny, které vedly nakonec k odchodu britských vládnoucích elit z kolonizované Indie, lze spojovat do jisté míry i se samotnými Brity, neboť ti svou snahou o ovládnutí ekonomiky Indie nutně přispívali k její modernizaci.

Moje bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. První teoretická kapitola se věnuje procesu kolonizace, dekolonizace a transferu moci. Uvádí se v ní jednotlivé příčiny, které vedly k transferu moci a vyústily vznikem samostatného indického státu.

Ve druhé kapitole rozebírám politickou situaci a historický vývoj Indie od doby expanzí muslimských Arabů a Turků a následně evropských států – Portugalců, Nizozemců, Francouzů, a nakonec Britů související se vznikem Východoindické společnosti, což pak pokračovalo další postupnou kolonizací, až do konce druhé světové války. Toto období je obdobím, kdy docházelo k prvním projevům zvyšování ekonomické úrovně indického obyvatelstva, ale současně i k prvním odporům proti britské nadvládě a snahám o vytváření samostatného indického státu. Zvládnutí koloniální správy nad Indií bylo velmi náročné vzhledem k její nejednotnosti a z důvodu neustálých změn mezi představiteli vládnoucí moci. Britská vláda se stále více přesouvala z ekonomické moci na moc politickou. Postupně pod vlivem nepokojů bylo nutno, aby byli do správy Indie přizváni i představitelé Indů. Rozpory se přiosťřily koncem 19. století, kdy došlo k vytvoření dvou politických i nábožensky protichůdných skupin – Indického národního kongresu a Muslimské ligy. V první polovině 20. století narůstalo hnutí odporu a Britové byli nuceni na něj reagovat vydáním řady reformních zákonů. K nárůstu odporu Indů vůči Britům začalo výrazně docházet během druhé světové války.

Třetí kapitola se týká sice časově krátkého, ale pro Indii velmi významného, období po ukončení druhé světové války. Tehdy byla Velká Británie oslabená válkou, nucena řešit nejen domácí problémy vzniklé 2. světovou válkou, ale i situaci v Indii. Snahy Británie o to, aby si uchovala i za této situace určitý vliv na řízení správy Indie se nepodařilo realizovat. Bylo to dáno jednak vzrůstajícím odporem indického obyvatelstva proti nadvládě kolonizátorů, ale i vnitřní situací ve Velké Británii, kde ve volbách vyhráli labouristé. Byl proto navržen „kompromisní plán“, který zachovával Velké Británii možnost určitého vlivu na správu indického území v oblastech obrany, zahraničí a komunikace. To vyvolalo další nepokoje, které nakonec vedly k vyhlášení indické nezávislosti v roce 1947.

Čtvrtá kapitola pojednává o Indickém dominium jako nezávislém státu pod vedením ministerského předsedy Džaváharlála Nehrúa. Nevyřešeným problémem zůstávala nadále situace v jednotlivých knížectvích především v Kašmíru, kde většinu obyvatel tvořili muslimové. Těchto problémů využili Britové k rozpoutání sporů mezi Indii a Pákistánem, který přerostl v otevřený vojenský konflikt. V roce 1950 byla přijata Ústava a Indie se stala republikou, ale i nadále zůstala součástí Commonwealthu.

Během práce jsem se opíral o dostupnou literaturu, která se zabývala především historickým vývojem Indie od zrození indické civilizace až po ukončení druhé světové války a krátce obdobím po jejím skončení. Hlavním zdrojem historického vývoje Indie od počátku civilizace byla kniha skupiny autorů „*Dějiny Indie*“, která byla vydaná roku 2003. V knize „*Indie a Indové: od dávnověku k dnešku*“ od Miroslava Krásky jsem se seznámil se zprávami o ekonomických a sociálních podmínkách indického obyvatelstva. Obecné příčiny o přesunutí moci jsem našel v knize od profesorky Říchové „*Přehled moderních politologických teorií*“ a v knize „*World Order*“ od Henry Kissengera. Další teoretické poznatky o dekolonizaci a přesunutí moci jsem našel také v elektronickém článku „*Politics, power and policy transfer*“.

O poválečném vývoji Indie jsem se informoval z mnoha zdrojů. Mezi nejvýznamnější patří kniha „*The transfer of power in India*“ a kniha „*Dějiny Indie*“ od skupiny ruských autorů, mezi hlavní autorku patřila Koka Aleksandrovna

Antonova. O dalším povalečném vývoji jsem získal informace z dostupné literatury, oficiálních dokumentů a elektronický článků.

Původní zamýšlené zaměření své bakalářské práce s názvem „Cesta k indické nezávislosti po 2. světové válce očima Velké Británie“ jsem se v průběhu přípravy a shromažďování podkladů pro tuto práci rozhodl změnit na téma „Transformace moci na indickém subkontinentu po 2. světové válce“. Ve své práci jsem se zaměřil na proces dekolonizace v Indii a snažím se analyzovat vnitřní a vnější příčiny vedoucí k přesunu moci Britů na představitele Indie.

V práci využiji metody deskriptivní obsahové analýzy odborných pramenů, prostřednictvím které bude popsán průběh přesunu moci v Indii. Oproti projektu bakalářské práce jsem metodu změnil z důvodu, že deskriptivní obsahová analýza mi pomůže lépe porozumět tématu mé bakalářské práce.

1. Teoretická část

1.1. Kolonizace a dekolonizace

Již v 18. století dochází k vrcholu ekonomické nadvlády Britů v Indii, která postupně stále více přecházela v nadvládu politickou. Později přišly první snahy o dekolonizaci. U původního obyvatelstva docházelo k prvním stykům se západní kulturou, technickým pokrokem a vzděláním, neboť koloniální země se pod vlivem technické revoluce snažily využít koloniální zdroje surovin. V důsledku toho docházelo ke snahám o vybudování dopravního spojení a zlepšení technického vybavení. To vyvolávalo u původního obyvatelstva nejistotu a docházelo k prvním nepokojům a touhám po dekolonizaci. Dolowitz a Marsch považují dekolonizaci, a tím transfer moci, za proces ovlivněný jak endogenními, tak exogenními faktory (Llisson 2016, s. 3–5).

Pokusy o proces dekolonizace a tím předání moci na domorodé síly se rozšířil hlavně ve 20. století. Sociální postavení v Indii bylo velmi rozdílné, existovala kasta velmi chudých a poměrně nevzdělaných obyvatel a dále bohatá kasta, která dosahovala určitého vzdělání. Existovaly rozpory v otázkách náboženství (hinduisté vs. muslimové), rozdíly jazykové a kulturní úrovně. Toto můžeme považovat za vnitřní faktory vedoucí k odporu vládnoucí moci a tím ke snahám o dekolonizaci. Pod nadvládou kolonizátoru docházelo k prohlubování rozporů, především tím, že nastával rozvoj průmyslové výroby na úkor domácí výroby. Další rozpor byl v úrovni vzdělání, neboť u příslušníků vyšší kasty umožněním studia v cizině docházelo k rozšiřování všeobecného vzdělání, především ekonomického (Strnad 2013, s. 743–745). Za vnější faktory lze považovat vliv obou světových válek. Kvůli válečným výdajům se evropské mocnosti dostávaly do ekonomických problémů a bylo pro ně obtížné do značné míry udržovat nákladnou správu kolonií. V obou těchto válkách bylo rovněž důležitým faktem, že původní obyvatelstvo kolonií, i ti z nižší kasty, se zúčastnilo po boku evropských mocností válečných bojů. Tím se i oni dostávali stále více do styku s vyspělejší evropskou ekonomikou a politikou. Velmi důležitou roli pro předání moci sehrálo podepsání Atlantické charty, o které v srpnu 1941 jednal Franklin D. Roosevelt s Winstonem Churchillem. V této chartě bylo mimo jiné deklarováno

„právo všech národů zvolit si formu vlády, pod níž budou žít“, zákaz akcí proti vůli podrobeného obyvatelstva, „svoboda od strachu a nedostatku“, a program mezinárodního odzbrojování s následným „upuštěním od využití síly a nastolením širšího a trvalého systému zabezpečení“. Roosevelt při projednání charty pronesl tato slova: „Světový řád tohoto druhu, jakého jsme my, mírumilovné národy, povinný dosáhnout, musí bytostně spočívat na přátelských vztazích mezi lidmi, na sblížení, toleranci, neotřesitelné upřímnosti, dobré vůli a poctivosti“ (Kissinger 2016, s. 277 a 367; *Lillian Goldman Law Library 2008*).

Přesunutí moci může být uskutečněno buď sjednaným přechodem, při němž se stávající vládnoucí představitelé cizí mocnosti snaží zachovat jistotu, že se budou moci i nadále na vládě dosavadní kolonie podílet nebo zhroucením vládnoucího režimu v důsledku oslabení jeho vlivu odporem původního obyvatelstva. V Indii britští představitelé dlouho odolávali nepokojům obyvatel. Tyto tlaky nikdy neměly militantní charakter, což je zřejmé například z Móhandásem Karamčandem Gándhím vyprovokované pasivní rezistence nebo jeho pokojného solného pochodu. Ke zhroucení vládnoucího režimu, jistě také přispívalo snížení ekonomické síly Velké Británie během druhé světové války (Řichová 2000, s. 248–250). Z uvedených faktorů je patrné, že žádný politický systém si nemůže uchovat moc. Ta se může měnit zvyšující se gramotností původního obyvatelstva. Z výše popsanych možných přechodů moci vyplývá, že na přechodu moci v Indii měly podíl oba výše uvedené způsoby (Řichová 2000, s. 94; Strnad 2013, s. 805–807).

Proces změny moci je dlouhodobým bojem o přenesení celé politické a ekonomické správy z řad kolonizátora do rukou původního obyvatelstva. V Indii bylo pro přesunutí moci do rukou původního obyvatelstva výhodné, že britská vláda umožnila horní kastě obyvatel studium na zahraničních univerzitách a ovládnutí cizího jazyka, a tím připravila skupinu lidí, kteří byli později schopni ujmout se politického a ekonomického řízení země po odchodu správního aparátu a vojska z Indie. Již roku 1835 anglický historik Thomas Babington Macanlay, který působil v Indii, prohlásil, že je třeba poskytnout určité vrstvě obyvatel Indie vzdělání, aby vznikla třída lidí „původem a barvou pleti indických, avšak s anglickým vkusem, názory, morálkou

a intelektem“. Tak si vlastně Velká Británie sama připravovala odpůrce svého koloniálního systému (Ferguson 2007, s. 367).

2. Situace na Indickém poloostrově před druhou světovou válkou (vnější příčiny dekolonizace)

2.1. Období před kolonizací Indie Velkou Británií

Formování nezávislosti Indie se začalo postupně vyvíjet o dvě století dříve než před jejím vyhlášením v roce 1947. Pro pochopení celého procesu dekolonizace je vhodné zmínit historický vývoj státního zřízení indického subkontinentu. Nelze ovšem na něj aplikovat historiografii typickou pro Evropu, která se vyvíjela naprosto za jiných podmínek. Mezi první, kdo na tuto odlišnost upozornil, můžeme zařadit například autora prvních indických dějin James Milla. Ten spolu s dalšími autory v díle *Historie Britské Indie* nahradil typické evropské historiografie. Vlastní periodizace spočívala v tom, že zavedl místo členění na starověk, středověk a novověk dělení na období hinduistické, islámské a britské, někdy uváděno rovněž jako období „moderní“ (Strnad 2013, s. 14).

Historický vývoj indického subkontinentu již v dávné době byl ovlivněn expanzí z okolních území. Jako příklad expanze lze uvést již v 7. století vpád muslimských Arabů, především na území Sindhu a v 11. století vpád Turků (Bongard-Levin 1980, s. 225). Islám však nikdy neovládl celé území indického subkontinentu stejnou měrou. Jižní část Indie zůstala trvale mimo jeho přímý dosah. Pod velkým vlivem islámu se naopak ocitly oblasti východního a severozápadního subkontinentu, kde v dnešní době můžeme nalézt Bangladéš a Pákistán. Střední část, tzv. Hinduistán, se zcela islamizaci ubránila, i když určité období byla pod jeho vlivem. Jak uvádí Strnad ve své knize, hinduistické období na území Indie trvalo 2700 let, islámské 500 let, moderní 250 let, z toho britské 190 let. Historický vývoj indického subkontinentu byl také ovlivněn expanzí vyspělých evropských zemí. Nejprve Portugalců, dále Nizozemců, Francouzů a posléze Britů, kterým se podařilo vytlačit uvedené průmyslově vyspělé země z Indie (Strnad 2013, s. 14–18).

2.2. Britská kolonizace Indie

Kolonizace Indie Velkou Británií začala na počátku 17. století. Cílem kolonizátorů bylo dovážet některé své výrobky, a naopak získávat z Indie různé suroviny (především vlnu a koření). Tito britští obchodníci a podnikatelé, snažící se obchodovat s Indií, se postupně sdružili v *Company of the Merchants of London Trading into the East Indies* (zkráceně *East India Trade Company*). Své obchodní styky navazovali hlavně s představiteli jednotlivých knížetství. Je třeba si uvědomit, že v této době byla Indie nejednotná, neboť na jejím území bylo téměř 600 knížectví. Místní vůdci jednotlivých knížectví museli většinou vzhledem ke špatné ekonomické situaci na svém území navázat s Británií obchodní, často nevýhodné, styky, a tím přijmout i britskou nadvládu. Již tehdy docházelo k řadě nepokojů (Johnson 1998, s. 608; Pacner 2011, s. 191).

Z uvedené britské společnosti *Company of the Merchants* se později vytvořila Britská Východoindická společnost, která získávala vedle obchodní moci stále větší politickou moc. Nepokoje Indů pokračovaly a nabývaly na síle. Pokud Britové chtěli udržet své pozice, neboť ostatní evropské státy (například Francie v roce 1753) se pokoušely získat zdroje surovin a odbytiště svých výrobků, byli nuceni buď nepokoje Indů potlačit, nebo s nimi vyjednávat (Johnson 1998, s. 136–165; Pacner 2011, s. 191).

Důvody, proč vznikala uvedená období nepokojů, které doprovázely i hladomor, spatřovali Britové ve svých neúplně správných opatřeních. Veškerá klíčová místa ve státní správě byla obsazována Brity, což mělo pozitivní dopad na rozvoj Indie, která byla nábožensky, jazykově, kmenově a sociálně nejednotná. Koncem 18. a v první polovině 19. století byla správa Indie ovládána zejména generálními guvernéry a předsedy kontrolní rady Východoindické společnosti. Tato vláda uplatňovala především zájmy britských obchodníků, lobbistických obchodních společností nebo různých parlamentních frakcí, které se hlavně zajímaly o obchod.

Od roku 1858 převzala podle Zákona pro lepší správu Indie (*An Act for the Better Government of India*) vládu nad Indií z rukou Britské Východoindické společnosti

– britská vláda představovaná královnou Viktorií.¹ Zákonem pro lepší správu Indie byla také ustavena Indická rada (Council of India), již předsedal ministr pro Indii, který byl členem britského kabinetu a stál v čele londýnského ministerstva pro Indii. Po vzniku ministerstva pro Indii byly záležitosti Indie projednávány při zasedáních britské vlády, i když někteří ministři při těchto jednáních o indické problémy neprojevovali zájem. Výše uvedená rada se skládala z 15 Britů, z nichž 7 bylo zvoleno ředitelskou radou Východoindické společnosti a 8 bylo nominováno britskou korunou.

V 60. letech 19. století byla vláda nahrazena generálním guvernérem a britským ministrem pro Indii. Hlavním reprezentantem Británie v Indii byl generální guvernér jmenovaný na pět let. Představitelka Británie, královna Viktorie, se stala Indickou císařovnou, i když uváděla ve svém prohlášení, že se nebude vměšovat do práv domorodých knížat ani do náboženských rozporů. Obchodní zájmy Britů vedly k tomu, že podporovali rozvoj železniční sítě, rozvoj průmyslu, a i vzdělanosti indického obyvatelstva. Mnoho Indů především z vyšší kasty se naučilo anglicky a získali při studiu na vysokých školách v Anglii povědomí o západním způsobu života. Roku 1861 byl přijat nový zákon o indických radách (The Indian Councils Act), který umožňoval, aby členové rad byli voleni a ne jmenováni. Rada tak byla transformována do miniaturního kabinetu o pěti členech. Do rad tak byli voleni i Indové z vyšších kast, čímž si Velká Británie chtěla zajistit jejich loajalitu a současně upevnit nadvládu nad politickou správou země. Obchodní styky mezi Británií a Indií se postupně rozšiřovaly (Strnad, s. 734–740).

Období mezi rokem 1870 a rokem 1914 se nazývá, vzhledem k evropské koloniální politice, novým imperialismem. V té době obecně docházelo k rozdělení světa mezi velmoci. Vznikaly četné kolonie pod vládou i jiných evropských panovníků. Británie v roce 1875 koupila podíl akcií společnosti Suezského kanálu, čímž si zajistila snadnější přístup do Indie a rozšíření obchodu. Indie pro britské impérium představovala klíčové postavení, bez kterého by se britská říše nestala „impériem, nad nímž slunce nezapadá“ (Strnad 2013, s. 774–749).

---

¹ Královna Viktorie byla posléze, roku 1876, prohlášena císařovnou Indie.

2.3. Indie na počátku 20. století

V Indii existovaly po mnoha desetiletí hluboké rozdíly náboženské (muslimové, hinduisté), jazykové (urdština, bengálština), ekonomické a sociální. V prosinci 1885 se sjelo několik desítek evropsky vzdělaných zástupců různých provincií Britské Indie, kteří projednávali uvedené problémy. Jejich sjezd byl nazván Indickým národním kongresem, zkráceně INC. Jako delegáti se ho zúčastnilo 78 Indů a jeden Brit a dále také 10 pozorovatelů. Většinou to byli lidé, kteří znali angličtinu, převážně právníci, v menšině novináři, obchodníci, statkáři a učitelé. Účastníci kongresu potom ve svých regionech ovlivňovali svými názory jednotlivé skupiny obyvatel a docházelo tak ke vzniku různých spolků a zájmových skupin, často náboženských. V počátcích své působnosti se Kongres mohl těšit na podporu z britské strany (Strnad s. 769–774). V jeho popředí stál ideově Móhandás Karamčand Gándhí. Sám Gándhí patřil k vyšší kastě, vystudoval práva v Anglii a získal tím politické a ekonomické znalosti. I on z počátku věřil v budoucnost Indie v rámci britského impéria. Pod vlivem hospodářské politiky Britů, která nutně vyvolávala nepokoje zbídačených chudých Indů, ale začal bojovat za jednotnou Indii a její nezávislost. Ve svém prohlášení řekl: *„Celou svou duší protestuji proti myšlence, že hinduismus a islám představují dvě protikladné kultury a nauky. Souhlas s takovou představou je pro mne popřením Boha“*. Odmítal násilný odboj, zastával politiku nenásilného odporu a pasivní resistance (Lovett 2009, 36–37; Limby 1954, s. 14; Strnad 2013, s. 804; Johnson 1998, s. 136–165)

Druhou vedoucí skupinou v Indii byli muslimové, kteří založili v roce 1906 v Dháce celoindickou Muslimskou ligu. Ta si vytyčila tři cíle: podporu muslimského obyvatelstva, zabezpečení jejich práv, zachování loajality k britské vládě a zabránění vzniku nepřátelství vůči jiným komunitám. Vůdcem Muslimské ligy byl Muhammad Alí Džínnáh, který z počátku prosazoval jednotnou Indii (Strnad, s. 783, Lumby 1954, s. 15). Stále trvající či nově vznikající nepokoje indického obyvatelstva byla Velká Británie nucena často vojensky potlačovat. Tím se pro britskou vládu zvyšovaly již dosti značné náklady, které investovala do hospodářského rozvoje Indie. Uvádí se, že Britové investovali do rozvoje Indie do roku 1914 až 400 milionů liber, neboť budovali zavlažovací kanály, továrny na zpracování juty, zlepšení zdravotnictví, zásobování vodou (Johnson 1998, s. 136–165; Islam 2013, s. 202; Strnad 2013, s. 776).

Vznikaly i další odbojové skupiny, mezi něž patřila také tzv. Federace, která byla založena v roce 1942. U jejího zakládání stál Bhimrao Ramji Ambedkar, který se v Indii pasoval do role ochránce a bojovníka práv nejnižší kasty tzv. nedotknutelných (dalitů). (Bandyopadhyay 2000, s. 900).

Důležitým mezníkem v historii Indie se stal rok 1905. V tomto roce se Indický národní kongres připojil k hnutí svadéší. Toto hnutí podporovalo „vše domácí“, hlásalo bojkot zahraničního zboží a tímto způsobem chtělo dosáhnout podpoření drobných indických výrobců a zlepšit tak jejich sociální a ekonomické postavení. V roce 1906 si dokonce hnutí stanovilo za cíl až požadavek na svržení vlády. V té době došlo k rozštěpení Indického národního kongresu na dvě křídla, na křídlo umírněné a radikální – levicové. Umírněné křídlo pokračovalo ve spolupráci s Brity. Radikální křídlo dále trvalo na prosazení úplné nezávislosti i za cenu krvavých bojů. Na pokračující nepokoje britská vláda reagovala vydáním nových opatření, a to v roce 1909 Zákonem o indických radách. Svou roli sehrálo i vítězství liberální strany. Británie si uvědomovala obtíže své vlády v Indii, a proto se snažila vyjít vstříc požadavkům indických politiků dovolávajících se možnosti podílet se na činnosti výkonných orgánů. Nový ministr pro Indii John Morley prosadil již v roce 1907 do indické správy dva Indy (jednoho muslima a jednoho hinduistu) a roku 1909 dalšího jednoho Indu do výkonné rady. Tento zákon je znám jako Morleyovy – Mintoovy reformy (Lumby, 1954, s. 11; Strnad 2013, s. 786).

2.4. Indie během a po první světové válce (1914–1930)

Hospodářská a politická situace v Indii byla ovlivněna 1. světovou válkou. V té době docházelo k větším rozporům mezi Indickým národním kongresem a Muslimskou ligou. Indická knížectví a někteří představitelé kongresu nabídli Británii ve válce finanční pomoc a indické vojáky. Naopak představitelé Muslimské ligy váhali, zda pro ně není výhodnější se přiklonit k Turecku, neboť turecký sultán byl formální hlavou jejich náboženství. Přes tyto rozdílné názory nasadila Indie na straně Britů do války velké množství svých vojáků. Vzhledem k četným nepokojům, z důvodu hospodářské krize a těžkých hladomorů ve venkovských oblastech, byla britská vláda

nucena na situaci v Indii reagovat. V roce 1916 byly v Indii vydány Rowlattovy zákony, které umožňovaly zatýkání podezřelých osob, jejich vazbu bez soudního příkazu, soudní procesy bez poroty a omezování svobody pohybu. Po jejich vyhlášení Gándhí zorganizoval generální stávkou, do které se zapojila celá Indie. V roce 1919 byl přijat Zákon o správě Indie označovaný jako Montaguovy – Chelmsfordovy reformy, které nevedly k uklidnění situace, ale naopak vedly k prohloubení nepokojů Indů v letech 1920–1922 (Strnad, s. 794–798). V jejich čele stál opět Mahátma Gándhí, který dále zastával nemilitantní akce – petice, osobní intervence, vyhlášení občanské neposlušnosti tzv. satjágraha. Jeho reakce na Rowlattovy zákony spočívala ve vyhlášení celoindického kartálu, tj. všeobecného zastavení práce a uzavření obchodů. Indiští představitelé hnutí byli uvězněni. Někteří členové britské vlády, například Winston Churchill, zaujali k indickým problémům konzervativní stanovisko. Zajímavá je Churchillova charakteristika Gándhího. Nazýval ho „polonahým fakírem“ či „buřičským fakírem“ (Strnad 2013, s. 804).

Za prohloubením problémů v Indii stojí rozhodnutí Muslimské ligy, která se odtrhla od myšlenky celoindického sdružení a začala vyžadovat pro muslimy samostatný stát. Rovněž britská vláda se začala přiklánět k rozdělení Indie, a to vzhledem k různorodosti obyvatel po stránce náboženské a jazykové. Jen představitelé Indického národního kongresu však nadále setrvali na myšlence indického nacionalismu, tedy jednotné Indie.

Přes tyto rozpory se po 1. světové válce Británie začala chovat k Indii smířlivěji. Roku 1920 se Indie stala členem ženevské Společnosti národů, v roce 1921 byla zřízena Komora knížat a ve stejném roce získala Indie fiskální autonomii. V téže době dochází k vývoji „komunalismu“, který byl určitou obdobou nacionalismu. Znamenalo to, že jedna náboženská komunita tvrdě upřednostňuje své zájmy nad druhou náboženskou komunitou. Náboženské rozpory vedly i k rozdílným postojům k britské vládě, a názorům na vytvoření jednotného indického státu (Indický národní kongres), nebo států dvou (Muslimská liga). Tuto nejednotnost se Britové snažili vyřešit (Strnad 2013, s. 778).

V roce 1928 přijela do Indie britská komise vedená Johnem Simonem, aby zhodnotila celou situaci, a hlavně výsledky předcházejících reforem. Zarážející byl fakt, že členem této komise nebyl ani jediný Ind. Tato komise navrhla poskytnout Indii určitou autonomii a federální uspořádání státu. Představitelé Indického národního kongresu, vytvořili svůj vlastní návrh na ústavní uspořádání země, který muslimská liga odmítla z důvodu loajálního přístupu k britské vládě. Představitelé kongresu pokračovali v prosazování svých plánů a navrhovali pod vedením Džaváharlála Néhrú plnou nezávislost Indie. Na podporu tohoto požadavku Džaváharlál Néhrú vyzval Indy k občanské neposlušnosti. Vedení tohoto protestu se ujal Gándhí, který požadoval od Britů splnění 11 bodů, mezi kterými byly body jako snížení pozemkové daně, snížení daně ze soli a tím solného monopolu státu na její prodej, snížení vojenských výdajů a propuštění politických vězňů. To vedlo k dalším novým nepokojům. Dne 12. března 1930 Gándhí zorganizoval svůj slavný solný pochod. Do kampaně občanské neposlušnosti se zapojily milióny Indů. Řada účastníků byla zatčena, a to včetně Gándhího. Vzhledem k pokračujícím nepokojům se britská vláda rozhodla s představiteli Kongresu vyjednávat.

2.5. Nová éra v boji za nezávislost (1930–1939)

V tomto období nepokojů byla Británie nucena svolat v Londýně konferenci, které předsedal premiér James Ramsay MacDonald. Této konferenci se zúčastnilo 16 muslimů, ale žádný představitel Indického národního kongresu. Ti tuto konferenci bojkotovali. Na konferenci měly být projednány ústavní reformy. Rok 1930 můžeme považovat za začátek významnějšího boje o nezávislost Indie. V jeho čele stál opět Gándhí. V roce 1931 se v září sešla v Londýně nová konference, které se zúčastnil již i Gándhí jako zástupce Indického národního kongresu. Na této konferenci dospěl Gándhí k názoru, že cílem Britů je rozdělit Indii. Rozhodl se proto pokračovat v hnutí občanské neposlušnosti. Představitelé Indického národního kongresu se obávali, že by reformy navrhované další 3. londýnskou konferencí v roce 1932 mohly rozštěpit Indii, a proto opět s nimi nesouhlasili. V roce 1935 vydala britská vláda nový Zákon o správě Indie, v němž již byly patrné náznaky autonomie indické vlády. Tento zákon odmítli především zástupci Indického národního kongresu. Muslimové dále požadovali samostatný stát (Strnad, s. 806–814). V roce 1937 se konaly v Indii volby, kde

s převahou zvítězil Indický národní kongres, ale i v něm se začala formovat dvě křídla. Jedno levicové, vedené Džaváhlálem Nehrú a druhé bengálské, vedené předákem Subhásem Candrou Bose. Bengálská skupina, později vzhledem ke svým militantním názorům, založila vlastní bengálskou stranu. Přes tyto rozpory Kongres prosadil svobodu tisku a některá opatření ve školství a sociálním zákonodárství. Kongres se však dopustil chyby, když znemožnil Muslimské lize účast ve vládě. Muslimové tvořili většinu obyvatelstva v severozápadní části země, ve východní polovině Bengálska a v některých knížetstvích. Stále více se věnovali myšlence samostatného státu a přiklíněli se k návrhu Simonovy komise o federálním uspořádání. V čele tohoto hnutí stál Muhammad Alí Džinnáh. Na jeho popud přijala Muslimská liga na svém zasedání v Láhauru rezoluci požadující dva nezávislé státy. Celou situaci komplikovalo vypuknutí 2. světové války (Strnad, 810–812).

Z celého popisu vývoje situace v Indii je patrné, že Britové se snažili využívat ke splnění svého cíle, tedy udržení vlády, rozbroje mezi dvěma hlavními skupinami indického obyvatelstva, tj. mezi představiteli Indického národního kongresu a Muslimské ligy.

2.6. Druhá světová válka

Celou situaci zhoršil začátek 2. světové války. Dne 3. září 1939 tehdejší místokrál lord Victor Linlithgow informoval Indy o válce s Německem a vyhlásil Indii za válčící zemi na straně Spojenců. Proti tomu se postavili představitelé Indického národního kongresu. Ti sice souhlasili s pomocí Britům ve válce, ale současně požadovali jasnou formulaci budoucnosti své země. Proto dne 14. září 1939 schválil výbor Indického národního kongresu návrh těchto podmínek:

- oficiální přiznání práva Indie na sebeurčení,
- svolání zákonodárného shromáždění,
- řízení indické politiky představiteli indických politických stran,
- odpovědnost místokrále a vlády zákonodárnému shromáždění.

K těmto požadavkům se připojili i představitelé Muslimské ligy. Britská vláda však tyto požadavky odmítla. Přislíbila pouze, že po skončení války bude pro Indii vypracována nová ústava. Indický národní kongres proto vyzval provinční kongresové vlády k demisi. Toho využil předseda Muslimské ligy Muhammad Alí Džinnáh, který vyhlásil 22. prosince 1939 „den vysvobození“ a přestal podporovat zářijové podmínky dané Indickým národním kongresem. Tento krok znamenal další sblížení názoru o budoucnosti Indie mezi Muslimskou ligou a britskou vládou. V té době se od Indického národního kongresu odtrhl i Subhás Candra Bose. Indický národní kongres nadále trval na vytvoření jednotného Indického státu a stavěl se tak stále proti zájmům Britů. Naopak Muslimská liga se svým názorem na vytvoření dvou nezávislých států s Brity shodovala (Pacner 2011, s. 196; Strnad 2013, s. 810–813).

Proto Mahátma Gándhí vyzval k novému hnutí občanské neposlušnosti a k vytvoření „národní vlády“. Muslimská liga zaujala k tomuto návrhu nerozhodné stanovisko, i když nepřímo připouštěla vytvoření Pákistánu jako samostatného státu. Toho využil místokrál, který se snažil s Muslimskou ligou, představující asi jednu čtvrtinu indického obyvatelstva, navázat spolupráci. Hlavní představitel Muslimské ligy trval na požadavku samostatného muslimského státu a vyhlásil na sjezdu „teorii dvou národů“ jako nezávislých států. Problémy neshod mezi kongresem a muslimskou ligou se komplikovaly obavami ze vstupu japonských vojsk na indické území. V té době došlo k nepříznivému vývoji v průběhu 2. světové války. Japonci slavili úspěšné vojenské akce v jihovýchodní Asii. Představitelé Kongresu, v čele s Mahátma Gándhím navrhovali, aby se Indie bránila japonským útokům jako svobodná země. Občanské neposlušnosti pokračovaly i v roce 1941, kdy mnoho členů Indického národního kongresu bylo zatčeno. V tomto roce také Mahátma Gándhí, odmítl návrhy Subhás Candra Bose, který vyzýval k radikalizaci a k povstání proti Britům. Gándhí se nakonec spojil s Němci a Japonci, a vytvořil v Japonsku Indickou národní armádu formovanou z indických zajatců a prozatímní vládu svobodné Indie (Strnad 2013, s. 812–814).

V březnu roku 1942 přijel do Indie na popud Winstona Churchilla sir Richard Stafford Cripps, ministr pro záležitosti Indie, který měl přesvědčit představitele indických politických stran, aby podporovali britské válečné úsilí. Crippsův plán na

další poválečné uspořádání Indie spočíval v návrhu, že výkonná rada britského místokrále bude rozšířena o další zástupce Indů a Indie se stane dominiem s názvem Indický svaz. Tento plán podporoval i Winston Churchill. Britové si postupně uvědomovali, že Indický národní kongres má na obyvatele Indie mnohem větší vliv než Muslimská liga (Owen 2008, s. 81–86; Strnad, s. 806–814; Wolpert 2009, s. 20–33).

Velký vliv na tuto odbojovou situaci měl Móhandás Karamčand Gándhí, který je ve světě znám pod přізviskem mahátma „Velký duch“, který ovlivňoval svými idejemi drobný lid na venkově. Venkovské obyvatelstvo bylo nejvíce postiženo působením světového trhu na indickou ekonomiku, v důsledku čehož rostl počet bezzemků. Pod vlivem pronikání britského průmyslu vznikala i nová skupina obyvatelstva – tovární dělníci. Gándhí se snažil tyto prosté, mnohdy negramotné a silně utlačované vrstvy obyvatel pozvednout. Chtěl rozvinout domácí výrobu například ručním spřádáním bavlny. Gándhí, aby získal pro své myšlenky i venkovské obyvatelstvo cestoval po celé zemi, pořádal večerní kázání a snažil se zlepšit vzdělání prostých lidí i jejich dětí. Hlavní metodou jeho práce byl osobní styk s lidmi (Krása 1997, s. 239–242).

V celém světě vzrůstal zájem o situaci v Indii. Kritické názory na britskou politiku v Indii měli představitelé Spojených států amerických. Jejich prezident Franklin Delano Roosevelt navrhoval, aby místo kolonií vznikl systém dočasného svěřenectví kolonií, což by připravilo cestu k jejich nezávislosti. V srpnu roku 1941 americká vláda připravila Atlantskou chartu, v jejímž III. článku je uvedeno vyloučení pokračování imperiálních forem po válce, a naopak je zdůrazněno „právo všech národů zvolit si formu vlády, pod níž chtějí žít“. Stejně názory o národní nezávislosti byly uveřejněny již dříve. Ve Velké Británii na ně reagoval Winston Churchill, který prohlásil, že by podpořil spíše postupný vývoj samosprávných institucí v britských koloniích než radikální řešení. Britové se domnívali, že postoj představitelů Spojených států amerických uveřejněný v Atlantské chartě je dán s úmyslem získat kolonie na svou stranu nabídkou politické nezávislosti. Britové však nemohli americkým politikům příliš oponovat, neboť byli na Americe finančně závislí vzhledem k válečné půjčce (Pacner 2011, s. 196; Thomson 2006, s. 279).

Dne 8. srpna 1942 představitelé Indického národního kongresu pod vedením Gándhího odhlasovali výzvu, která vyzývala Brity k odchodu ze země pod názvem Quit India Movement (Opusťte Indii). Heslem Gándhího bylo „Do or Die“. Velká Británie v té době byla plně zapojena ve válce a tím měla vysoké finanční výdaje, přesto musela zasáhnout i proti nepokojům v Indii. Indové byli nejednotní, některé skupiny Indů se postavily na stranu Británie, například rada vicekrále, Muslimská liga, knížecí státy, indická policie a britská indická armáda. Na stranu Indického národního kongresu se postavil americký prezident Franklin Delano Roosevelt, který vyvíjel tlak na Winstona Churchilla, aby vyhověl alespoň některým žádostem indických politických představitelů a upozorňoval britské impérium na nutnost dekolonizace. Přes Rooseveltovu podporu byli představitelé vedení Indického národního kongresu zatčeni a uvězněni až do konce války, pouze Gándhí byl v roce 1944 propuštěn. Po propuštění z vězení byl Gándhí do konce války držen v izolaci. Indickému hnutí chybělo jeho vedení, přesto se rozšiřovalo pod vlivem studentů z měst na venkov, ale většinou jako odpor násilný. Ten vyvrcholil v tzv. „srpnové revoluci“, kdy Indové útočili na železniční spoje a silnice, přestřihávali telefonní a telegrafní spoje, napadali vládní budovy, pošty a policejní stanice. Britská vláda vyčerpaná válečnými problémy začínala nad poměry v Indii ztrácet přehled. Na místo místokrále nastoupil v roce 1943 maršál lord Archibald Wavell, který správu Indie převedl pod správu vojenskou (Wolpert 2009, s. 44; Strnad 2013, s 814–820).

Během druhé světové války přispívaly k oslabení moci Velké Británie v Indii stále více vnější příčiny. Patřila k nim především oslabená ekonomická síla Británie. Do jisté míry se mohla uplatnit Bosova myšlenka o svobodné Indii. Podobným významným činitelem byly i názory některých světových politiků, např. Roosevelta, na otázku kolonií. Během této války docházelo k ideovým rozporům, neboť Británie v ní bojovala za záchranu svobody a demokracie států, které byly ohroženy Hitlerovým fašismem. Na druhé straně těmto idejím neodpovídaly britské aktivity v Indii, spočívající v omezování indické nezávislosti.

3. Cesta k nezávislosti po druhé světové válce (1945–1947)

3.1. Situace těsně po ukončení války

Po ukončení bojů v rámci 2. světové války Velká Británie doufala, že v Indii udrží koloniální režim. Zejména se opírala o rozpory mezi hlavními politickými silami v zemi – Národním kongresem a Muslimskou ligou. V květnu roku 1945 místokrál Wavell oznámil úmysl na vytvoření výkonné rady, která bude tvořená z představitelů politických stran, či komunit, a bude odpovědná místokráli. V radě by měly být zastoupeny všechny hlavní komunity v Indii, včetně dalitů. Tuto nejnižší kastu obyvatelstva zastupoval představitel federalistů Ambedkar (Bandyopadhyay 2000, s. 909). Návrh se projednával v červnu v Simle, v sídle místokrále, a účastnili se ho také zástupci Národního kongresu a Muslimské ligy. Jednání skončila neúspěchem, jelikož každá strana měla odlišná stanoviska k obsazení rady. Indický národní kongres chtěl v radě působit jako celoindický představitel, ale Muslimská liga chtěla zastupovat pouze muslimské obyvatelstvo. Výkonná rada měla být zodpovědná anglické koruně a parlamentu. Koloniální administrativa veřejně svedla odpovědnost za neúspěch při jednání na postoje indických politických stran, což bylo pro Británii velmi výhodné pro udržení koloniálního režimu v Indii (Antonovová 1973, s. 530; Lumby 19, s. 47–48).

Politická situace se vyvíjela i v Británii, kde v červenci roku 1945 proběhly volby, v nichž zvítězili labouristé. Labouristé museli řešit mnoho vnitřních problémů jak ekonomických, tak sociálních, které byly vyvolány 2. světovou válkou a nezbyval jim tedy čas a síly na řešení indických problémů. Uvědomovali si však, že pokud Británie bude muset odejít z Indie, mělo by to probíhat důstojně a budoucí Indie by měla zůstat součástí Commonwealthu. Dne 19. září 1945 byla vyhlášena první deklarace o politice v Indii, z nichž byla patrná snaha labouristické vlády realizovat opatření obsažená v Crippsových návrzích z roku 1942. Rovněž bylo oznámeno, že v Indii se na přelomu roku 1945–1946 budou konat volby do ústavodárného shromáždění. Volby se skutečně konaly v době, kdy v Indii znovu propukly demonstrace, které začaly získávat vlivem stále rostoucí vzdělanosti čím dál větší politický charakter. Postupně pouhé demonstrace přerostly v ozbrojené srážky s vojsky a policií. Stávky a protestní akce

byly využity jako projevy nesouhlasu s kroky britské vlády, jako bylo například využití oddílu anglicko-indické armády na pomoc Francii a Nizozemsku v boji proti národně osvobozeneckému hnutí v zemích jihovýchodní Asie.

Odsouzení bývalého náčelníka Indické národní armády a několika důstojníků za jejich odpor proti koloniálnímu režimu, vyvolalo bouřlivé reakce u vlastenecky naladěných Indů v Kalkatě, kde demonstrace přerostly v krvavé střety s mnoha zabitými. Po odsouzení dalšího muslimského důstojníka opět propukly demonstrace v Kalkatě. Při demonstracích vznikla bengálská studentská organizace, která se pak rozšířila do dalších velkých měst v severozápadní Indii a postupně se rozrostla do všeobecné stávkové. Pro její zvládnutí byli Britové přinuceni přivolat nové vojenské posily. Na podporu stávkové vystoupil tentokrát nejen Národní Indický kongres, ale i Muslimská liga. Cíl Britů vyvolat srážky mezi hinduisty a muslimy skončil neúspěchem (Antonovová 1973, s. 531-532).

Na přelomu roku 1945–1946 proběhly volby do ústavodárného shromáždění. V nich Muslimská liga získala 30 křesel v ústředním ústavodárném shromáždění a většinu křesel v provincii. Národní kongres získal většinu ve všeobecné kurii, ale to neznamenovalo, že by zastupoval celé obyvatelstvo britské Indie. Národnímu kongresu se povedlo také obsadit křesla rezervovaná dalitům, což pro stranu, která zastupovala zájmy dalitů, znamenalo porážku a jejich postupné stáhnutí se z politické scény. Dalité postupem času začali neúspěch ve volbách svádět na svojí probritskou politiku (Strnad 2013, s. 815, Bandyopadhyay 2000, s. 912-915).

Mezitím labouristický ministerský předseda Clement Attlee jmenoval novým místokrálem pro Indii lorda Fredericka Pethicka-Lawrence, který byl také členem Labour Party. Ten patřil k obdivovatelům Gándhího a snažil se přesvědčit labouristy, že nevidí pro Británii žádné další výhody v kolonizaci Indie. I sám Attlee patřil k podporovatelům indické nezávislosti, britský parlament jen musel vyřešit, kdy a jak bude proces nezávislosti probíhat. V této situaci je pozoruhodné, že ministr zahraničí Ernest Bevin byl zodpovědnosti za Indii zbaven. Řešením indických záležitostí byl pověřen pouze Pethick-Lawrence (Jefferys 1992, s. 33–38).

3.2. *Delegace ministrů*

Premiér Attlee vyhlásil dne 15. března 1946 druhou deklaraci labouristů o Indii, v níž bylo sděleno, že Indii bude v dohledné době udělen statut dominia. Dne 23. března 1946 byla do Indie vyslána tříčlenná delegace ministrů, která měla uskutečnit Crippsův „plán kabinetní mise“. Členy této mise byli lord a ministr pro záležitosti Indie Pethick-Lawrence, šéf obchodu Sir Stafford Cripps a první lord admirality A.V. Alexander. Oproti předchozímu návrhu byla v plánu lépe formulována pozice Indie. Indie by měla mít svobodné právo na to vybrat si vlastní pozici ve světě, ať už v rámci Commonwealthu nebo bez něj. Oznámení kabinetní mise bylo indickými předáky přijato pozitivně. Například představitel Národního indického kongresu Nehru prohlásil, že na Velkou Británii jsou činěny obrovské tlaky na udělení nezávislosti Indii (Lumby 1954, s. 71–73; Wolpert 2009, s. 100–103).

Po celý duben probíhala jednání s předáky Národního kongresu a Muslimské ligy. Na nich bylo navrženo třístupňové federální uspořádání Indie a připojení knížecích států. Řízení by převzala ústřední vláda, která by řídila zahraniční politiku, spoje, obranu a finance, které jsou potřebné pro správu uvedených záležitostí. Vznikly by tak tři skupiny:

- Skupina A by zahrnovala provincie s většinou hinduistického obyvatelstva, zahrnovala by Madrás, Bombaj, centrální provincie, Urísu, spojené provincie a Bihár.
- Skupina B by zahrnovala oblasti s většinou muslimů, tedy Sindh, Pandžáb, severozápadní pohraniční provincie a Balúčistán.
- Skupina C by zahrnovala Bengálsko s muslimskou většinou a Asám s hinduistickou většinou.

S tímto dělením většina obyvatel nesouhlasila (Strnad 2013, s. 815-818).

Postoje předáků hlavních politických stran, kterými byli Indický národní kongres a Muslimská liga, výrazně ovlivnily výsledky voleb do provinčních zákonodárných shromáždění na konci dubna. Vítězem voleb se stal Národní indický kongres, který dokázal vytvořit provinční vlády všude kromě Bengálska, kde sestavila provinční vládu Muslimská liga. Vedení Národního kongresu po volbách ještě více začalo trvat na jednotě Indie, za to vedení Muslimské ligy se domáhalo dále vytvoření Pákistánu.

Rozhovory, v nichž se britská strana opět snažila využít rozporů mezi Kongresem a Ligou, skončily neúspěchem. Mise ministrů argumentovala, že by sjednaný návrh obsahoval značné ústavní anomálie (Antonovová 1973, s. 534–535; Lumby 1954, s. 76–78).

Britská strana se pokoušela oddálit „předání moci“ a snažila se pozastavit rozhodnutí o budoucnosti Indie. Domnívala se, že konflikty mezi Kongresem a Muslimskou ligou jsou pro udržení její moci výhodné a stále více se přikláněla na stranu Muslimské ligy. Pro Muslimskou ligu bylo výhodnější politické uspořádání, které odpovídalo zájmům britského imperialismu (Antonovová 1973, s. 536; Wolpert 2009, s. 103–106).

Britská vláda prostřednictvím delegace tří ministrů rozhodla navrhnout „kompromisní plán“, který v sobě zahrnoval:

1. Dominium Indie, kde ústřední vláda bude spravovat pouze oblasti obrany, zahraničí a komunikace. Provincie a knížectví budou mít značnou autonomii.
2. Provincie Britské Indie budou spojeny do tří zón podle obyvatelstva.
3. Ústavodárné shromáždění vypracuje ústavu pro celou Indii. Volby ústavodárného shromáždění proběhnou ve třech kuriích: hinduistické, muslimské a sikhské.

Na uvedený „kompromisní návrh“ obě strany reagovaly odlišně. Muslimská liga tento návrh schválila, a dokonce souhlasila i s účastí v prozatímní vládě, jejíž vytvoření bylo oznámeno. Představitelé Indického národní kongres tento návrh odmítli a pokoušeli se dosáhnout některých změn, které zajišťovaly celonárodní uspořádání. Avšak od britské strany se jim dostalo pouze vysvětlení, že musí být přijat celý plán, nebo odmítnut. Na základě toho se Národní kongres rozhodl plán na vypracování nové ústavy přijmout (Antonovová 1973, s. 536–537).

Kongres odmítl účast v prozatímní vládě a Liga trvala na jejím ustanovení. Archibald Percival Wavell rozhodl, že vyřeší tento problém vytvořením výkonné rady pouze z úředníků. Muslimská liga na tento krok reagovala s nelibostí a oznámila, že se nezúčastní prozatímní vlády ani ústavodárného shromáždění a zahájila otevřený

boj za Pákistán. V červnu téhož roku se konaly volby do ústavodárného shromáždění. Práce ústavodárného shromáždění však byla ztížena bojkotem Muslimské ligy, což vyhovovalo zájmům britské strany. Místokrál požádal předsedu Kongresu Džaváharlála Nehrúa, aby vytvořil prozatímní vládu s právy výkonné rady při místokráli. Tato prozatímní vláda byla tvořena z představitelů Kongresu, křesťanské, sikhské a párské obce. Dne 2. září 1946 došlo k jejímu jmenování. Kroky prozatímní vlády v zahraniční politice byly výrazně odlišné od koloniální politiky. Jako reakce na vytvoření prozatímní vlády docházelo ze strany muslimů k vytváření velkých hinduisticko-muslimských pogromů, které byly nejvýraznější v Kalkatě. Prozatímní vlády se formálně zúčastnili nakonec i představitelé Muslimské ligy, i když práci ústavodárného shromáždění stále bojkotovali. Britská strana bojkotu využila a prosadila změnu při přijímání ústavy, která znemožnila Kongresu schválit zákon o zachování jednotné Indie (Antonovová 1973, s. 534–538; Strnad 2013, s. 815-820).

Celý podzim roku 1946 dále pokračovaly stávkami a demonstracemi, které čím dál tím více doprovázely ozbrojené střety s policií. Do bojů se postupně zapojoval i venkov, kde protesty rolníků také přerostly v ozbrojené srážky. V celé zemi začala postupně převládat revoluční nálada. Britové si začali uvědomovat, že průtahy při předání moci Indům by mohly vést ke zničení dosavadního politického systému a přetrhání vazeb na indickou společnost (Antonovová 1973, s. 538).

3.4. Mountbattenův plán

V únoru roku 1947 premiér Clement Attlee vydal v britském parlamentu třetí deklaraci labouristické vlády o moci v Indii. V deklaraci bylo oznámeno, že britská vláda v Indii skončí nejpozději v červnu 1948. V březnu 1947 vzhledem k nastávající výbušné situaci nahradil dosavadního místokrále lord Louis Francis Albert Victor Nicholas Mountbatten. Ten po svém příchodu do Indie projednal celou situaci s představiteli všech politických stran a uvědomil si znepokojivou situaci a hrozící nebezpečí občanské války. Na základě toho dospěl k názoru, že není vhodné nadále v Indii zachovat dosavadní systém správy, ale je nutné ho ukončit co nejdříve. Na začátku dubna roku 1947 připravil Mountbatten plán (nazývaný později Mountbattenův plán), v němž měla mít každá provincie zdánlivě možnost volby připojení se k jedné ze

stávajících stran. Gándhí se znovu postavil proti rozdělení Indie. Domníval se, že by o budoucnosti Indie měli rozhodovat jen sami Indové, a ne cizí vláda. Na rozdíl od Mounbattenova rozhodnutí navrhoval, aby v čele jednotné Indie stál Nehrú jako představitel Indického národního kongresu a spolu s ním představitel Muslimské ligy Džinnáh jako předseda v nové vládě. Touto spoluprací by Indie zůstala jednotná, a nikoliv rozdělena na převážně hinduistické a muslimské oblasti. S tímto Gándhího návrhem někteří představitelé Národního indického kongresu, především Nehrú a další členové, nesouhlasili (Wolpert 2009, s. 131–140).

Dne 2. června 1947 došlo k jednání s Mountbattenem, který znovu přednesl návrh britské vlády na uspořádání Indie. Jednání se opět zúčastnili za Kongres Nehrú a další, za Muslimskou ligu Džinnáh a další představitelé menších politických stran. Jednání bylo velmi dlouhé, trvalo 24 hodin, nakonec všichni zúčastnění s britským návrhem, sice váhavě, ale souhlasili. Původní Mountbattenův plán byl po Nehrúových protestech upraven a předložen jako konečný dokument nazvaný Správní následky dělení (v anglickém znění „The Administrative Consequences of Partition“). Tento dokument byl dne 3. července 1947 schválen a lord Mounbatten, Nehrú, Džinnáh a Baldév Singh vyhlásili toto rozhodnutí veřejně. Chtěli tak informovat a uklidnit občany. Přesto k uklidnění situace nedošlo, nepokoje pokračovaly především v Pándžábu a severozápadních pohraničních provinciích. Situace v Indii se stávala neudržitelná, a proto bylo v Londýně rozhodnuto, že zákon o Indii bude schválen již během července. Britský parlament zákon o nezávislosti Indie skutečně dne 18. července 1947 schválil. Celý dlouhý název tohoto zákona zněl: „Akt, který vytváří opatření pro vznik v Indii dvou nezávislých dominií, který nahradí jiná opatření v opatřeních z roku 1935...“. Rozdělení a určení hranic dominií Indie a Pákistánu mělo proběhnout v noci ze 14. na 15. srpna 1947 (Sengupta 2012, s. 3–5).

Zákon o nezávislost obsahoval tyto hlavní body:

- britská vláda nad Indií skončí o půlnoci na 15. srpna 1947,
- vzniknou nezávislá dominia Indie a Pákistán a bude provedena demarkace jejich hranic,

- britská „nejvyšší moc“ (paramountcy) nad knížecími státy zanikne a nebude nikomu předána, aniž by těmto knížecím státům Británie přiznala subjektivitu mezinárodního práva.

Došlo rovněž k rozdělení Pandžábu a Bengálska, později i Asánu, a to podle rozhodnutí komise, které předsedal Cyril Radcliffe. Komise nakonec připojila Láhaur, oblast Čittagonžského pohoří, oblast Sylhet Pákistánu a Amritsar s Kalkatou Indii. K Pákistánu patřilo Východní Bengálsko, Západní Pándžáb, Sindh, Balúčistán a Severozápadní provincie. Co se týče knížecích států, (údajně se jednalo o 266 i více malých knížectví) bylo stanoveno, aby se jejich vládcí sami rozhodli, kam se připojí (Antonová 1973, s. 540; Strnad 2013, s. 818).

Je patrné, že na všech uvedených reformách týkajících se správy Indie se podíleli jak vnitřní, tak vnější příčiny. K převzetí moci nakonec došlo jednak určitými dohodami, ale i nutností omezit své výdaje u ekonomicky a politicky oslabené Británie.

4. Indické dominium jako nezávislý stát

4.1. První kroky jako nezávislý stát

Indie slavila dne 15. srpna 1947 své osamostatnění na schůzi Indického ústavodárného shromáždění, na němž měl ministerský předseda vlády Indie Džaváharlál Néhrú projev „Tryst with Destiny“, který je považován za jeden z nejlepších státnických projevů 20. století. Néhrú v něm říká: *„Před mnoha léty jsme měli schůzku s osudem a nyní přišel čas, kdy vykoupíme náš závazek, ne zcela nebo v plné míře, ale velmi dostatečně. Úderem půlnoci, když svět spí, Indie povstane k životu a svobodě. Nastává chvíle, která přichází ale v historii zřídka, kdy přecházíme ze starého k novému, kdy věk končí, a kdy mysl národa, dlouho potlačovaná, je vyslovena... . A Indii, naší velmi milované mateřské zemi, v minulosti, věčně a vždy nyní věnujeme nesmírnou poctu a zavazujeme se znovu k jejím službám.“* (<http://www.hrappa.com.wall/nehru.html>). Také Pákistán oslavil den 14. srpna 1947 jako „Den nezávislosti“ a stal se samostatným dominiem. Generálním guvernérem Pákistánu se stal Muhammad Alí Džinnáh. Obě dominia – Indie a Pákistán – se stala plně nezávislá a obě zůstala členy Britského společenství národů s právem kdykoliv vystoupit. Po rozdělení Britové předpokládali, že Pákistán zůstane i nadále jejich spojencem. Britský panovník sice pozbyl titul indického císaře, ale formálně zůstal hlavou nezávislého indického státu, kde ho zastupoval generální guvernér. Tím se stal bývalý místokrál Moutbatten, ale záhy v červnu 1948 byl vystřídán jihoindickým kongresovým představitelem Čakravartí Rádžagópálačáří (Strnad 2013, s. 819–821).

V den vzniku Indického dominia se konalo slavnostní zasedání Ústavodárného shromáždění za předsednictví Rádžendra Prasáda, který pronesl slavnostní projev. Hlavním úkolem nové vlády bylo postupně ukončit platnost zákonů, které byly vydány britským parlamentem. Shromáždění přijalo řadu opatření, která měla omezit vliv Angličanů na vnitřní i zahraniční politiku. V zemi začala vládnout první nezávislá vláda, ve které většinou zasedli ministři za Indický národní kongres. Néhrú kromě předsedy vlády zastával také funkce ministra zahraničí a obrany (Antonová 1973, s. 542).

4.2. Boje o knížectví

Již dne 12. května 1946 představitelé britského kabinetu vydali oznámení, že dnem poskytnutí nezávislosti Indii, zaniknou indickým knížecím státům povinnosti a práva vztahujícím se k britskému impériu. Velká Británie by tak pozbyla suverenitu nad knížectvími. Většina knížectví však neměla dostatečné ekonomické, vojenské a politické předpoklady ke své nezávislosti. V červenci 1947 bylo v prozatímní vládě zřízeno zvláštní ministerstvo pro knížecí státy, v jehož čele stál představitel Národního kongresu Sardar Vallabhbhai Patel a za Muslimskou ligu Ništár. Dne 15. srpna všechna knížectví mimo tři rozhodla o připojení se buď k Indii, nebo Pákistánu. Některá knížectví i když už uvedla své rozhodnutí o připojení, přesto uvažovala o získání samostatnosti. Část evropských států tyto jejich snahy podporovaly a snažily se s nimi navázat diplomatické styky. To ale bylo pro představitele Indie a Pákistánu nepřijatelné. Tři knížectví Džúnágarh, Haidarábád a Kašmír – byla zatím nerozhodnuta. Následně knížectví Džúnágarh a Haidarábád byla po indické vojenské intervenci připojena k Indii a jejich vládcí podepsali dne 15. srpna 1947 akta o přistoupení (Instrument of Accession) (Strnad 2013, s. 822–823).

O Kašmír se vedly dlouhé spory. V tomto knížectví představovali muslimové naprostou většinu obyvatelstva. Toho opět využili Britové, aby rozpoutali konflikt mezi Indii a Pákistánem. Do těchto problémů zasáhl v září 1947 Mahátma Gándhí. Spor vedl k otevřenému vojenskému konfliktu. Po okupaci Pákistánci byla vytvořena vláda Svobodný Kašmír. Na přelomu roku Indie požádala radu bezpečnosti Organizace spojených národů (OSN) o řešení situace. Na základě žádosti byla vytvořena komise OSN, která dne 1. lednu 1949 zprostředkovala příměří (Antonová 1973, s. 543–544; Strnad 2013, s. 834; Ankit 2013. s. 34).

4.3. Britsko-Indické vyrovnání

Při rozhodování o nezávislosti v Londýně bylo nutné projednat termín a způsob odchodu britských vojenských jednotek z Indie, v čemž panovaly v britské vládě různé názory. Premiér Attlee a i lord Mountbatten zastávali názor, aby britské vojsko zůstalo

i nadále v Indii a pomáhalo uklidnit rozbouřenou situaci způsobenou velkou migrací obyvatel. Attlee se nakonec rozhodl, že je nutné, aby britské jednotky opustily Indii ihned po vzniku obou dominií. Moutbatten předal rozhodnutí o rozdělení představitelům obou vznikajících států – Džaváharlálu Nehróvi a Lijákatovi Alímu Chánovi až 15. srpna 1947. Mezi obyvateli vypukly nové nepokoje, docházelo ke stěhování obyvatel z jedné části do druhé, údajně se tyto přesuny týkaly 10 až 15 miliónů lidí. Při rozdělování docházelo k chybám, neboť nebyly respektovány některé ekonomické problémy, například byly od sebe odděleny východní oblasti, kde se pěstovala juta od oblastí v okolí Kalkaty, kde byla zřízena centra na její zpracování a rovněž centra pro její vývoz (Svět Indie). Do těchto nepokojů, které se odehrávaly především v Kalkatě, zasáhl Mahátma Gándhí, který zahájil na protest velký půst. Mahátma Gándhí charakterizuje nepokoje tak, že se obyvatelé zbláznili pouze dočasně, ale že se zdravý rozum navrátí. Stejně tak si Gándhí počínal i v Dillí. Přistoupení k rozdělení Indie nebylo nejrozumnějším krokem, neboť nebralo ohled na ekonomickou strukturu oblastí. Hranice rovněž nerespektovaly ani náboženské rozdíly mezi muslimy a hinduisty. V důsledku této situace nastal v indické oblasti velký zmatek, nepokoje nadále trvaly a nastala významná migrace obyvatel. Gándhí s tímto rozdělením země nesouhlasil a až do své smrti stále hlásal myšlenku jednotné „matky Indie“² (Saně 2016, s. 343)³.

Dne 26. ledna 1950 byla přijata první indická ústava a země byla prohlášena republikou. Ale i jako republika zůstala Indie součástí Commonwealthu a britská královna je považována za symbolickou hlavu státu. Prezidentem Indie se stal Rádžendra Prasád. Prasád ve svém slavnostním projevu připomněl, že úspěchů bylo dosaženo *„po velkých útrapách a obětech, s povděkem ale uznejme, že je též výsledkem působení světových sil a světových událostí, a v neposlední řadě i uskutečněním a naplněním historických tradic a demokratických ideálů britského národa, jehož prozíraví vůdci a státníci pohlíželi do budoucnosti“*. Náboženské a politické problémy pokračovaly i nadále. Nejzávažnější situace byla ve státech Džámmú a Kašmiru (Strnad 2013, s. 825–826).

---

² Dne 30. ledna 1948 podlehl atentátu spáchaného militantním hinduistou.

Henry Kissinger ve své knize „*World Order*“ uvádí, že Indie získala svou nezávislost a své přežití během staletí díky kombinaci kulturní nepřístupnosti s mimořádnou zkušeností v jednání s okupanty. Tuto zkušenost prokázala Gándhího myšlenka „pasivního odporu“ jako velmi efektivní způsob v boji proti imperiální moci, protože vyvolala velký ohlas v liberální britské společnosti. Indie získala tak svou nezávislost jako vítězství nejen národních, ale univerzálních morálních principů (*World Order*). Kladně hodnotí britskou kolonizaci Indie Ferguson ve své knize *Britské impérium: cesta k modernímu světu*. Uvádí v ní, že kolonizace přispěla k vytvoření moderního indického státu, kde panuje demokracie, volný obchod a globalizace (Kissinger 2013, Ferguson 2007).

Závěr

Dekolonizace Indie byla velmi dlouhý proces. Domnívám se, že délka tohoto procesu byla zapříčiněna jak vnitřním uspořádáním Indie, tak i vývojem politické situace nejen v Asii a Evropě, ale i na celém světě. Během 20. století docházelo k ekonomické krizi, která byla zapříčiněna oběma světovými válkami. Obtížnost dekolonizace v Indii mohu demonstrovat především na tom, že během jejího historického vývoje byla nucena britská vláda neustále provádět reformy svých opatření a stále měnit představitele britské nadvlády. Vedly k tomu četné rozpory, které se v Indii vyskytovaly, a to náboženské, jazykové a sociální, ale i nejednotnost ve správě velkého množství knížectví. Je třeba vyzvednout postavu Gándhího jako vůdčí osobnosti nenásilného odboje, a to především jeho snahu o sjednocení indického obyvatelstva. Avšak tato snaha nebyla vyslyšena, jelikož se území Indie nepodařilo udržet sjednocené (vznik Pákistánu).

Vnitřní poměry v Indii, které vedly k postupnému odporu proti britské nadvládě, spočívaly v tom, že vlivem technických vymožeností, které byly do Indie Brity transportovány, se zvyšovala technická i ekonomická vzdělanost Indů. Tento technický rozvoj nastával na úkor drobné domácí výroby, i když se rozvíjely textilní manufaktury. Vzdělanosti Indů napomáhala i možnost studia na zahraničních školách, došlo k rozvoji domácí literatury, folkloru, zájmu o historii. Nemalý význam v té době měly i rozpory mezi dvěma hlavními vůdčími skupinami, tj. mezi Indickým národním kongresem a Muslimskou ligou. Rozpory vedly nakonec ke vzniku dvou států, Indie a Pákistánu, v souladu s názory britské vlády a Muslimské ligy.

Na nutnosti dekolonizace se podílely i vnější vlivy. Byl to především vliv 2. světové války, na níž se podílelo svojí účastí i indické obyvatelstvo. Mnozí z nich byli, i když nedobrovolně, příslušníky armád bojujících proti německému, ale i japonskému fašismu. Druhá světová válka vedla rovněž svými velkými vojenskými náklady k oslabení hospodářské moci Velké Británie. Přestože Velká Británie získávala z Indie lacino zdroje surovin, byly náklady na technický vývoj této zaostalé země v druhé světové válce pro ni neúnosné. Po skončení druhé světové války byla pod nepříznivou mezinárodně-politickou situací britská vláda přinucena stanovit nejvhodnější způsob opuštění indického subkontinentu.

Podle uvedených faktů se domnívám, že původně negativní dopad kolonizace Indie se pod vlivem uvedených vnitřních i vnějších faktorů stal pro indické obyvatelstvo přínosem, i když hlavní cíl indických nepokojů o jednotné Indii hlásaný Gandhím nebyl splněn. I nadále zůstaly nevyřešené otázky vztahů mezi Indií a Pákistánem, které se promítají až do současnosti (spor o nadvládu nad Kašmírem).

Použitá literatura

Monografie

FERGUSON, Niall. *Britské impérium: cesta k modernímu světu*. Praha: Prostor, 2007. Obzor (Prostor). ISBN 978-80-7260-175-2.

FILIPSKÝ, Jan, Jaroslav HOLMAN, Stanislava VAVROUŠKOVÁ a Jaroslav STRNAD. *Dějiny Indie*. Praha: Lidové noviny, 2003. Dějiny států. ISBN 80-7106-493-9.

ANTONOVOVÁ, K. A., Grigorij Maksimovič BONGARD-LEVIN a Grigorij Grigorjevič KOTOVSKIJ. *Dějiny Indie*. Praha: Svoboda, 1980.

LUMBY, E. W. R. *The transfer of power in India, 1945-7*. London: Allen, 1954. ISBN 08-835-5938-2.

JOHNSON, Cordon. *Svět Indie: Indie, Pákistán, Nepál, Bhútán, Bangladěš a Šrí Lanka: kulturní atlas*. Praha: Knižní klub, 1998. Kulturní atlasy. ISBN 80-7176-780-8.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0742-9.

KRÁSA, Miloslav, Dagmar MARKOVÁ a Dušan ZBAVITEL. *Indie a Indové: od dávnověku k dnešku*. Praha: Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-216-0.

JEFFERYS, Kevin. *The Attlee governments, 1945-1951*. New York: Longman, 1992. ISBN 0582061059.

PACNER, Karel. *Osudové okamžiky XX. století: události, které zásadně ovlivnily náš svět*. V Praze: Plus, 2011. ISBN 978-80-259-0068-0.

LOVETT, Verney. *A history of the Indian nationalist movement*. [3d ed.]. New York: A. M. Kelley, 1969. ISBN 0678051003.

KISSINGER, Henry. *World order*. New York: Penguin Press, 2014. ISBN 9780143127710

THOMSON, Malcolm. *Fenomén Winston Churchill*. Praha [i.e. Krnov]: Vladimír Kořínek, 2006. ISBN 80-903184-7-9.

WOLPERT, Stanley. *Shameful Flight: The Last Years of the British Empire in India*. 1. New York: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-539394-1.

Odborné články

LLISON, Nick. Politics, power and policy transfer. *Journal of Asian Public Policy* [online]. 2016, 10(1), 8-24 [cit. 2017-03-03]. ISSN 1751-6234. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17516234.2016.1258519>

OWEN, Nicholas. The Cripps mission of 1942: A reinterpretation. *The Journal of Imperial and Commonwealth History* [online]. 2002, 30(1), 81–86 [cit. 2017-04-07]. ISSN 0308-6534. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03086530208583134>

SENGUPTA, Anwasha. Of Men and Things: The Administrative Consequences of Partition of British India. *Calcutta Research Group Refugee Watch* [online]. 2012, 39, 3– 5 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: http://www.mcrg.ac.in/rw%20files/RW39_40/1.pdf

ANKIT, Rakesh. Great Britain and Kashmir, 1947–49. *India Review* [online]. 2013, 12(1), 20-40 [cit. 2017-05-06]. DOI: 10.1080/14736489.2013.759467. ISSN 1473-6489. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14736489.2013.759467>

ISLAM, Arshad. Allama Shibli and the early Muslim League: A dissenting voice. *Intellectual Discourse* [online]. 2013, 21(2), 197-219 [cit. 2017-03-14]. ISSN: 01284878. Dostupné z:

[http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=93358353&lang=cs
&site=ehost-live](http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=93358353&lang=cs&site=ehost-live)

BANDYOPADHYAY, Sekhar. Transfer of Power and the Crisis of Dalit Politics in India, 1945-47. *Modern Asian Studies* [online]. Victoria University of Wellington, 2000, 34(4), 900-915 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z:
<http://researcharchive.vuw.ac.nz/handle/10063/693>

Oficiální dokumenty

Atlantic Charter. *Lillian Goldman Law Library* [online]. New Haven, CT, 2008 [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu/wwii/atlantic.asp>